

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty

Bahar/Spring, 2024, 11 (1), 446-466

ENDÜLÜS MÜSLÜMANLARININ KUZEYLİ HASIMLARI: VİKİNGLER
Northern Enemies of Andalusian Muslims: The Vikings

Yakup KARADUMAN

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, yakup.karaduman53@hotmail.com,
ORCID: 0000-0001-6980-2456.

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi / Received:	12.03.2024
Kabul Tarihi / Accepted:	13.05.2024
Yayın Tarihi / Published:	30.06.2024
Cilt / Volume:	11
Sayı / Issue:	1
Sayfa / Pages:	446-466

Atıf / Cite as: Karaduman, Yakup. "Endülüs Müslümanlarının Kuzeyli Hasımları: Vikingler" (Northern Enemies of Andalusian Muslims: Vikings). *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 11/1 (2024), 446-466. Doi: 10.17859/pauifd.1451663

İntihal / Plagiarism: Bu makale, Ithenticate intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with Ithenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. The Author declared that there is no conflict of interest

Finansal Destek / Grant Support: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

www.dergipark.gov.tr/pauifd

2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAUİFD), 11 (1) 2024: 446-466
ENDÜLÜS MÜSLÜMANLARININ KUZEYLİ HASIMLARI: VİKİNGLER*

Yakup KARADUMAN**

Öz

Viking kelimesi, İskandinavya bölgesinin yerel halkı için kullanılan genel bir isimdir. Bu topluluk, miladi 800'lü yılların başından itibaren İskandinavya'nın dışına çıkmaya ve korsanlık yapmaya başlamıştır. İngiltere ve Fransa topraklarına birçok saldırı gerçekleştiren Vikingler, büyük ganimetlerle evlerine geri dönmüştür. Vikingler, gemi sanatında ileri bir seviyeye ulaştıkları için seferlerini uzak diyarlara yapmaya koyulmuştur. Bu seferlerin biri de h.230 / m.844 yılında Endülüs topraklarına gerçekleşmiştir. Fransa'nın kıyı şeridini takip ederek güneye yönelen Vikingler, Üşbûne şehrinde ilk defa Müslümanlarla karşı karşıya gelmiştir. Vikinglerin Endülüs kıyı şeridinde yağma ve talan hadiselerine girişmesi ve nihayetinde İsbiliye şehrine girmesi Müslümanlarla savaşı kaçınılmaz hale getirmiştir. İki grup arasında meydana gelen çatışmalarda büyük kayıplar olmuş; neticede Vikingler geri çekilmek zorunda kalmıştır. Vikinglerin bu saldırıları, Endülüs Emevî Devleti'nin deniz gücünü gözden geçirmesine vesile olmuş; bu durum donanmanın güçlendirilmesi bakımından birçok yeniliği beraberinde getirmiştir. Bu yeniliklerle birlikte güçlenen Endülüs Emevî Devleti donanması, Viking saldırılarına karşı koyabilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Endülüs, Vikingler, İsbiliye, Donanma, İskandinavya.

Northern Enemies of Andalusian Muslims: The Vikings

Abstract

The word Viking is a generic name for the local people of the Scandinavian region. This community started to go out of Scandinavia and piracy from the beginning of 800. The Vikings, who carried out many attacks on the lands of England and France, returned home with great spoils. Since the Vikings reached an advanced level in the art of shipbuilding, they set out to make their expeditions to distant lands. One of these expeditions took place in Andalusia in 230 / 844. The Vikings, who headed south following the coastline of France, confronted Muslims for the first time in the city of Üşbûne. The Vikings' looting and plundering along the coastline of Andalusia and finally entering the city of Isbiliye made war with the Muslims inevitable. There were great casualties in the clashes between the two groups; as a result, the Vikings had to retreat. These attacks of the Vikings led the Umayyad State of Andalusia to review its naval power, which led to many innovations in terms of strengthening the navy. The navy of the Andalusian Umayyad State, which became stronger with these innovations, was able to resist the Viking attacks.

Keywords: Andalusia, The Vikings, Sevilla, Navy, Scandinavia.

Structured Abstract

It is seen that the word Viking is derived from different word types, but it is mostly derived from the word "vik" or "vike" and is used in the sense of people living in the gulf. It is known that the original homeland of the Vikings was the Scandinavian lands. The Vikings were very advanced in the art of shipbuilding due to the region they lived

* Yazar makalede etik kurul izni gerektirecek bir durum bulunmadığını beyan etmiştir.

** Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, yakup.karaduman53@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-6980-2456.

in. This feature of theirs has led them to produce ships that can withstand open seas and float in shallow waters over time. Vikings organised expeditions to many regions thanks to these ships. The Vikings, who established colonies in different lands, especially in England and France, decided to organise expeditions to more distant places over time. As a matter of fact, the first place the Vikings visited after France was Andalusia. In the years when the Vikings thought of attacking Andalusia, the Muslims did not have a very strong navy. So much so that the Muslims were defeated in the Vikings' attack on Ūşbûne. After Ūşbûne, the Vikings attacked different coastal cities of Andalusia and looted and plundered many places. Their attacks seriously disturbed the administration of Kurtuba and eventually a large army was prepared and sent against the Vikings. The army confronted the Vikings in the city of Isbîliye and defeated them in a great defeat. These attacks of the Vikings revealed the deficiencies of the Muslims in terms of navy. Andalusian Umayyad Emir II. Abdurrahmân b. Hakem ordered the preparation of a large naval unit after these attacks. Not content with this, the emir had a large shipyard built on the coast of Isbîliye. II. Abdurrahmân b. Hakem brought people with advanced knowledge in the art of shipbuilding to Isbîliye at high prices to work in this shipyard. In this way, the most equipped ships of the period started to be produced in the shipyard. In addition to all these, strong castles and watchtowers were built to ensure the defence of coastal cities against any attack. These activities carried out by II. Abdurrahmân b. Hakem made the Andalusian Umayyad State one of the states with the most powerful navy of the period. So much so that after the construction of the navy, Andalusian Muslims organised overseas expeditions and conquered many new lands. Although the Vikings attacked the lands of Andalusia in different years, the Muslims were able to repel them thanks to the strong navy. After these defeats, the attacks of the Vikings on Andalusian lands decreased considerably. Another reason for the decrease in their attacks is that the Vikings became Christians in the early 1000s AD. With the Vikings becoming Christians, the attacks turned into a different aspect. So much so that the attacks of the crusader ships on Muslim geographies increased as the Vikings transferred their experience in the art of sailing to the Christians.

GİRİŞ

Viking kelimesi miladi 800 yılından 1100 yıllarına kadar gemileriyle korsanlık yapan İskandinavya bölgesinde bulunan Norveç, İsveç ve Danimarka halkları için kullanılan özel bir kavramdır. Bu kavramın İskandinavya'da ikamet edenlerin tamamını mı yoksa bu bölgede sadece korsanlık faaliyetine iştirak eden kişiler için mi kullanıldığı tartışma konusudur. Bu ihtilafın temelinde İskandinavya halklarının yaşam tarzı yatmaktadır. Zira İskandinavya bölgesinde yaşayan insanların ekseriyeti, gemilerle uzak denizlere açılıp, muhtelif kıyılara saldırı düzenleyerek geçimini temin etmekteydi. Dolayısıyla Viking kavramının muhtevasını tam anlamıyla belirlemek mümkün değildir. Bu sebeple Viking kelimesi genel bir anlamda kullanılmış olup 800 ile 1100'lü yıllarda Norveç, İsveç ve Danimarka'da yaşayan halkların tamamı kastedecek şekilde kullanılmıştır.¹

İskandinavya halkları için kullanılan bu kavramın nereden geldiği, ilk defa kimler tarafından kullanıldığı gibi soruların net bir cevabı olmasa da araştırmacıların bu konuda farklı öngörülerini olmuştur. Bu varsayımlardan biri, Viking sözcüğünün körfez anlamına gelen "vik" veya "viken" kelimesinden geldiği ve körfezde yaşayan

¹ Selim Karagöz, *Vikinger ve Viking İstila Çağı (M.S. 793-1066)* (Aksaray: Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2014), 26.

insanlar anlamında kullanıldığıdır. Bir diğer popüler görüş ise Viking kelimesinin yağmalayan anlamına gelen “vikigr” sözcüğünden geldiğidir. Bunun dışında Viking kelimesinin kökeni hakkında birçok farklı görüş de bulunmaktadır. Fakat en çok zikredilen bu iki anlamın Viking kelimesini açıklamaya uygun olduğu görülmektedir. Nitekim Vikinglerin yaşadığı İskandinavya bölgesi, körfezi çok olan bir yerdi. Bu minvalde bölgede ikamet edenlere “körfezde yaşayanlar” anlamının verilmesi tabidir. Bununla birlikte sağlam gemileriyle uzak denizlere açılıp birçok bölgeye saldırı düzenleyen korsanlara yağmacı denmesi de olağan bir durumdur. Öyle ki bu kişiler özellikle aç kaldıklarında kıyı şeridinde bulunan bölgelere saldırıp o bölgeyi yağmalayarak geçimlerini temin etmekteydi.²

Vikingler bu saldırılarını dinî ve siyasî kaygılarla yapmamış; tamamen yoksulluğun bir tezahürü neticesinde ortaya çıkan dürtüyle gerçekleştirmiştir. Öyle ki Vikinglerin saldırılarına bakıldığı zaman birçok farklı dinî inanişaya sahip topluluklara bir ayırım gözetmeksizin gaddarca savaş açtıkları görülmektedir. Nitekim çok tanrılı bir inanişaya sahip olan Vikingler için hiçbir dinin kendileri için bir öneminin olmadığı ifade edilmektedir.³ Dolayısıyla bu grup daha fazla mülk, yiyecek ve içecek elde etmek için önünde duran her gücü tarumar etmiş; onların bu vahşice saldırıları dünya tarihinde çok acı izler bırakmıştır.

Vikinglerin başka bölgelere saldırılar gerçekleştirmesinin altında İskandinavya bölgesinin coğrafi şartları etkili olmuş olmalıdır. Zira bu bölge ekim işinin zor olduğu ve geçimin genellikle avcılıkla gerçekleştirildiği bir coğrafyaya sahipti. Bu durum Vikingleri bölge dışına sefer düzenlemeye, gasp, talan ve yağma yoluyla geçimlerini temin etmeye sevk etmiştir. İklimin sertliği, bölgede yaşayan insanlara sirayet etmiş; savaşlarda hiçbir değer algısı gözetmeksizin insanları katletmişlerdir.⁴

Vikinglerin saldırılarını genel olarak güney, batı ve doğu istikametinde gerçekleştirdiği görülmektedir. Viking saldırılarının ilkinin batı istikametine gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Bu saldırıların tarihi miladi 800'lü yılların başında meydana gelmiştir. İskandinavya ülkesine en yakın toprak parçası olan İngiltere, bu saldırılardan en çok etkilenen bölge olmuştur. Burada büyük koloniler kuran Vikingler, İrlanda ve İzlanda'yı da hedef tahtasına koymuştur. Vikinglerin bir kısmı ise İskandinavya'nın güneyinde yer alan Hollanda, Belçika ve Fransa topraklarına göz dikmiştir. İngiltere'nin yanında bu bölgelere de saldırı düzenleyen Vikingler, birçok yeri işgal etmiştir. Hatta Vikingler Fransa'nın batısında o kadar fazla koloni sahipti ki

² Viking sözcüğünün kökeni hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Stefan Brink - Neil Price (ed.), *Viking Dünyası*, çev. Ebru Kılıç (İstanbul: Alfa, 2012), 16-20; Karagöz, *Vikingler ve Viking İstila Çağı (M.S. 793-1066)*, 26-28.

³ Muhammed Abdullah İnân, *Devletü'l-İslâm fi'l-Endelüs mine'l-fethi ilâ bidâyeti ahdi'n-Nâsır I-II* (Kâhire: Mektebetü'l-Hâncî, 1988), 1/262; Halil Yavaş, *Ortaçağ Avrupa'sında Dini, Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Yönleriyle Vikingler* (Tokat: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2018), 23.

⁴ Fâtima binti Hây b. Yahyâ el-Haccî Süfyânî, *Gârrâtü'n-Normân ed-Dâniyyin âla Erâdî Devteti'l-France ve Biladi'l-Endelüs fi Asreyi'l-İmâra ve'l-Hilâfe* (Mekke: Ümmü'l-Kurâ Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2002), 48-62.

zamanla Fransa'nın kuzeybatısında Normandiya adlı bölgeyi tamamen ellerine geçirmiştir. Vikinglerin diğer bir istikameti ise Rusya üzerinden doğu bölgelerine olmuştur.⁵

Vikinglerin Müslümanlar ile teması iki farklı coğrafi bölge üzerinden gerçekleşmiştir. Bunlardan birincisi Rusya üzerinden Kafkasya bölgesine ulaşan Vikingler vasıtasıyla olmuştur. Doğudan gelen Vikinglerin Bağdat'a kadar ulaştıkları ve özellikle Kafkasya bölgesi ve çevresinde yaşayan Müslümanlarla ticarî ilişkilerde buldukları zikredilmektedir. Fakat kaynaklarda Vikingler ile bu Müslümanlar arasında cereyan eden büyük bir çatışmadan bahsedilmemektedir. Bu durum doğudaki temasın sınırlı ölçüde kaldığını göstermektedir. Vikinglerin Müslümanlar ile temasa geçtiği ikinci coğrafi bölge ise Endülüs toprakları olmuştur. Güney yönünde yağma faaliyetlerine devam eden Vikingler, sahil boyunca ilerleyerek Portekiz sahillerinden Endülüs'e ulaşmıştır. Endülüs Emevî Emiri II. Abdurrahmân b. Hakem (206-238/822-852) döneminde gerçekleşen bu ilk temas pek olumlu sonuçlar doğurmamıştır.⁶

Viking saldırıları başta İngiltere, İrlanda, Hollanda ve Fransa başta olmak üzere birçok bölgeyi derinden etkilemiştir. Zikri geçen bölgelerin İskandinavya coğrafyasına yakın olması, Vikinglerin en şiddetli saldırılarına ilk olarak bu topraklarda yaşayan insanların maruz kalmasına sebep olmuştur. Endülüs topraklarının bu bölgelere nazaran İskandinavya'ya biraz daha uzak olması, saldırıların biraz daha hafifleyerek gelmesine vesile olmuştur. Ama buna rağmen Viking saldırıları neticesinde Endülüs topraklarında birçok elim hadise yaşanmıştır.

Vikinglerin uzun süre Hıristiyanların yaşadıkları bölgelerde ikamet etmeleri dinî inanışlarının zamanla değişmesine yol açmıştır. Öyle ki İngiltere, Fransa, Hollanda ve İrlanda gibi Hıristiyan bir diyarda yaşayan Vikingler, bu dinin inanç ve ritüellerini benimsemeye başlamıştır. Bu etki zamanla İskandinavya coğrafyasına yayılmış ve bölge halkının çoğunun Hıristiyanlaşmasıyla sonuçlanmıştır.⁷ Hıristiyanlar da Vikinglerin deniz sahasındaki askerî gücünden istifade etmiştir. Vikinglerin sunmuş olduğu katkılar neticesinde Hıristiyanlar uzun yıllar boyunca Akdeniz sahillerinde Müslümanlara büyük bir tehdit oluşturmuştur. Vikinglerin bir uzantısı olan Normanların⁸ Sicilya'yı Müslümanların elinden almaları ve Kuzey Afrika

⁵ Brink - Price, *Viking Dünyası*, 431-694.

⁶ Brink - Price, *Viking Dünyası*, 584-694.

⁷ Selahattin Özkan, "İskandinavya'nın Hıristiyanlaşmasında İngiltere'de Kurulan Viking Kolonilerinin Etkisi", *Tarih İncelemeleri Dergisi* 31/2 (21 Aralık 2016), 489-505.

⁸ Normanlar, German asıllıdır. Germanlar iri yapıları, mavi gözlü, beyaz tenli ve sarı uzun saçları gibi özellikleriyle diğer milletlerden ayrılırlar. Germanların bir kısmı Avrupa içlerine göç etmiş, bir kısmı ise asli vatanları İskandinavya'da kalmışlardır. Kuzeyde kalan bu gruba daha sonra Normanlar veya Vikingler adı verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. Süfyânî, *Gârrâtü'n-Normân*, 43-46.

sahillerine saldırlar düzenlemeleri bu durumun bir göstergesidir.⁹

Vikingler, klasik İslam tarihi kitaplarında genellikle “Mecusi” veya “Rus” olarak adlandırılmaktadır.¹⁰ Bu kavramların neden kullanıldığına bakıldığı zaman iki gerekçe karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birincisi Rus toprakları üzerinden Müslümanlarla temas kuran Vikinglerin, Müslümanlar müellifler tarafından Rus olarak algılanmalarıdır. Öyle ki Müslümanlar Karadeniz’in kuzeyinde ikamet edenlerin çoğunu Rus kelimesiyle tanımlamışlardır. Bu durumda Vikingleri Rus kelimesi ile isimlendiren kesimin, doğu kökenli Müslümanlar olduğu ortaya çıkmaktadır. Müslümanların Vikinglere Mecusi demelerinin altında ise bu grubun Mecusilere benzeyen hareketleri yatmaktadır. Öyle ki Vikingler düşmanlarını korkutmak için ateş yakmıştır. Bununla birlikte Vikinglerin ölümlerini yakması, bu grubun Müslümanlar tarafından Mecusi olarak algılanmasına sebep olmuştur. Bu isim genellikle Endülüs topraklarındaki Vikingleri ifade etmek için kullanılmıştır.¹¹

Bu araştırma Vikinglerin Endülüs topraklarına gerçekleştirdiği saldırıların bilinmesine, bu saldırıların nasıl sonuçlara vesile olduğunu ortaya koymaya matuf yapılmıştır. Bununla birlikte bu çalışma Vikinglerin Hıristiyanlaşmasından sonra Müslümanlara karşı saldırıların mekân, boyut ve isim değiştirdiğini gözler önüne sermeyi amaçlamaktadır.

1. Vikinglerin Endülüs Müslümanlarıyla İlk Teması

İskandinavya bölgesi birçok körfezden meydana gelen bir yapıya sahipti ve bu durum Vikinglerin gemicilik alanında ileri düzeyde malumata sahip olmasına zemin hazırlamıştır. Bununla birlikte bölgenin girintili çıkıntılı su yollarına sahip olması, bölge halkını dayanıklı gemiler inşa etme noktasında beceriler kazanmasını zorunlu hale getirmiştir. Vikinglerin yaptıkları gemiler incelendiğinde bunların dar sahilleri bulunan alanlara dahi rahatça girebilecek bir manevra yeteneğine sahip oldukları görülecektir. Öyle ki; ince-uzun tasarıma sahip Viking gemileri, açık denizlerde dahi seri bir şekilde hareket edebilecek kabiliyete sahipti.¹² Vikinglerin gemi yapımındaki maharetleri, onları İskandinavya dışına sefer düzenleme konusunda

⁹ Sicilya’daki Normonların faaliyetleri hakkında daha geniş bilgi için bk. Seyhun Şahin, *Normonlar Döneminde Sicilya Adası (11-12. Yüzyıllar)* (Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2012).

¹⁰ Ebü’l-Abbâs Ahmed b. Muhammed b. İzârî el-Merrâküşî İbn İzârî, *el-Beyânü’l-muğrib fi (ihtisâri) aḥbâri mülûki’l-Endelüs ve’l-Mağrib*, ed. G.S. Golan ve Levi Provençal (Beyrût: Dâru’s-Sekâfe, 1980), 2/87-88; Ebü’l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Abdilvehhâb b. Muhammed el-Bekrî et-Teymî el-Kureşî en-Nüveyrî Nüveyrî, *Nihâyetü’l-ereb fi funûni’l-edeb*, ed. Muhammed Alî Beydûn (Beyrût: Dâru’l-Kütubi’l-İlmiyyeti, 2004), 23/224-225; Ebü’l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî İbnü’l-Esîr, *el-Kâmil fi’t-târîḥ* (Beyrût: Dâru’l-Kütubi’l-İlmiyyeti, 1987), 6/83-84; Ahmed b. Fadlân b. Abbâs b. Râşid b. Hammâd İbn Fadlân, *Risâletü İbn Fadlân*, ed. Sâmi Dehân (Dımeşk: Matbûâtü’l-Mecmûi’l-İlmî’l-Arabiyyi, 1959), 149-169.

¹¹ Brink - Price, *Viking Dünyası*, 694-708; Ali Dadan, “Tarihte İslam Dünyasını Hedef Alan Viking Saldırıları”, *İSTEM* 25 (01 Aralık 2016), 113.

¹² Yavaş, *Ortaçağ Avrupa’sında Dini, Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Yönleriyle Vikingler*, 187-198.

cesaretlendirmiştir. Zira ürettikleri bu gemiler sayesinde Vikingler, İngiltere ve Fransa topraklarına saldırıları esnasında sahile rahat bir şekilde yanaşmış ve düşmanın ani saldırıları karşısında bölgeden hızlı bir şekilde geri çekilmelerine imkân sağlamıştır.

Vikinglerin bir kısmı, tasarladıkları savaş gemileriyle Fransa kıyılarını takip ederek güney istikametinde hareket etmiştir. Onlar, bu yolculuklarında kıyı şeridinde bulunan ve ekseriyetle iç kesimle bir nehir irtibatı olan bölgeleri yağmalamaya başlamıştır. Vikinglerin bu davranışının temel sebebi gemilerin sığ sularda ilerleme yeteneğine sahip olması olmalıdır. Nitekim gemilerin bu özellikleri, Vikinglerin iç kesimlerdeki şehirlere de saldırılarına zemin hazırlamıştır. Bu durumu en bariz bir şekilde Vikinglerin Fransa topraklarındaki Bordeaux şehrine saldırısında görmek mümkündür. Öyle ki bu şehir, bir nehirle denize bağlanmaktaydı. Vikingler bu nehri takip ederek h.233 / m.843 yılında Bordeaux'a saldırmıştır. Bu saldırı esnasında şehir çok büyük bir zarar görmüş; bu şehri yağma ve talan eden Vikingler, ardından gözünü Endülüs topraklarına dikmiştir.¹³

O dönemde çok tanrılı bir inanişe benimsemiş olan Vikinglerin özellikle Müslümanları hedef almadıkları, yağma ve talan politikasının bir devamı olarak Endülüs topraklarına saldırdıklarını ifade etmek gerekir. Kısacası Vikinglerin Endülüs topraklarına saldırmasının arkasında hiçbir dinî saik bulunmamaktaydı. Vikinglerin Müslümanlarla kurduğu ilk temasın savaş vesilesiyle olması, ikili arasında olumsuz bir iletişimin kurulmasına sebep olmuştur. Bordeaux şehrine saldırıdan sonra bu grubun ilk hedefi, o dönem Müslümanların elinde bulunan Üşbûne (Lizbon)¹⁴ şehri olmuştur. Üşbûne saldırısı, Endülüs Müslümanlarının Vikinglerle karşılaştığı ilk hadisedir. O dönem bu şehirde II. Abdurrahmân b. Hakem tarafından vali olarak görevlendirilen Vehbullâh b. Hazm bulunmaktaydı. Vehbullâh, Viking saldırılarının ciddiyetini anlayıp, Endülüs Emevî Devleti yönetimini bu konu hakkında hemen bilgilendirmiştir. II. Abdurrahmâh b. Hakem, durumun vahametini görünce sahil şehrinde bulunan diğer valileri Viking saldırılarına karşı dikkatli olmaları konusunda

¹³ Abdulmecîd Na'naî, *Târîhu'd-Devleti'l-Emeviyye fi'l-Endelüs* (Beyrût: Dâru'n- Nehdati'l-Arabiyye, 1986), 218-220.

¹⁴ Üşbûne şehri, Endülüs'ün batı tarafında kalan bir liman şehridir. Endülüs Emevî Devleti zamanında uzun yıllar Müslümanların yönetiminde kalan şehir, m. 1200 yıllarda tamamen Hıristiyanların hakimiyetine geçmiştir. Üşbûne şehri hakkında daha geniş bilgi için bk. Ebû Abdillâh Muhammed b. Muhammed b. Abdillâh b. İdrîs eş-Şerîf es-Sebtî es-Sıkillî Şerîf İdrîsî, *Nüzhetü'l-müştâk fi'htirâkı'l-âfâk* (Beyrût: Âlemü'l-Kütubi, 1988), 1/240; Ebû Abdillâh Şihâbüddîn Yâkût b. Abdillâh el-Hamevî el-Bağdâdî er-Rûmî Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân* (Beyrût: Dâru Sâdır, 1995), 1/195; Ebü'l-Fezâil Safiyyüddîn Abdülmü'min b. Abdilhak b. Abdillâh el-Bağdâdî İbn Abdülhak el-Bağdâdî, *Merâşidü'l-ittılâ' 'alâ (fi) esmâ'î'l-emkine ve'l-bikâ'* (Beyrût: Dâru'l-Ceyl, 1991), 1/80; Ebû Hafs Sirâcüddîn Ömer İbnü'l-Verdî, *Harîdetü'l-'acâ'ib ve ferîdetü'l-ğarâ'ib*, ed. Onur Mahmûd Zenâtî (Kâhire: Mektebetü's-Sekâfeti'l-İslâmiyye, 2008), 64; Ebû Abdillâh Muhammed b. Muhammed b. Abdillâh b. Abdilmün'im es-Sanhâcî el-Himyerî Himyerî, *er-Ravzü'l-mi'târ fi haberî'l-aqtâr*, ed. İhsân Abbâs (Beyrût: Müessesetü Nâsir lî's-Sekâfeti, 1980), 61; Ebû Abdillâh Muhammed b. Muhammed b. Abdillâh b. Abdilmün'im es-Sanhâcî Himyerî, *Sifatü cezîretü'l-Endelüs* (Beyrût: Dâru'l-Ceyl, 1988), 16.

uyarmıştır.¹⁵

Vikingler Üşbûne şehrine 54 gemi ve 54 kayıkla saldırmıştır.¹⁶ Şehirde yaşayan Müslümanlar denizden ilk defa saldırıya uğradıkları için ne yapacaklarını tam olarak bilememiştir. Vikingler ile Müslümanlar arasında 13 gün süren kanlı bir çatışma meydana gelmiştir. Müslümanların kararlı mücadelesi karşısında daha fazla zaiyat almak istemeyen Vikingler, şehri terk etmek zorunda kalmıştır. Vikingler, gemi ve asker takviyesi yaptıktan sonra Üşbûne'ye göre daha küçük şehirler olan Kâdis (Cadiz)¹⁷ ve Şezûne (Sidonia)¹⁸ topraklarına saldırmıştır. Bu saldırıda Vikingler ile Müslümanlar arasında birçok kanlı hadise meydana gelmiştir. Vikingler, Müslümanların müdafaasına rağmen Endülüs kıyı şeridinde saldırılarına devam etmiştir.¹⁹

1.1. İşbîliye Saldırısı

Vikinglerin Endülüs topraklarındaki en büyük saldırısı, h.230 / m.844 yılında İşbîliye (Sevilla)²⁰ şehrine olmuştur. Vikingler, İşbîliye şehrine Vâdi'l-Kebîr (Guadalouvir) nehri üzerinden ulaşmaya çalışmıştır. Ancak Vikingler İşbîliye'ye gelmeden önce nehrin üzerinde bulunan birçok yerleşim birimine saldırıp, bu bölgeleri yağmalamaktan geri durmamıştır. Nehir üzerinde bulunan köy ve kasabalara girip belli bir süre burada duran Vikingler, bu yerleşim birimlerinde yaşlı, çocuk ve kadın demeden önüne geçen herkesi kılıçtan geçirmiş ve halkın mallarına el koymuştur.²¹

¹⁵ İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, 2/87.

¹⁶ İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, 2/87.

¹⁷ Kâdis, Endülüs'ün batı sahilinde İşbîliye'ye yakın bir bölgede bulunan bir adadır. Kâdis adası hakkında geniş bilgi için bk. Abdullâh b. Abdilazîz b. Muhammed b. Eyyûb b. Amr el-Bekrî el-Endelüsî Bekrî, *el-Mesâlik ve'l-memâlik* (Beyrût: Dâru'l-Ğarbî'l-İslâmî, 1992), 2/893-894; Şerîf İdrîsî, *Nüzhetü'l-müşâtâk*, 2/536-542; Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân*, 4/290-291; Ebû Yahyâ Cemâlüddîn Zekeriyâ b. Muhammed b. Mahmûd Kazvînî, *Âşârü'l-bilâd ve aĥbârü'l-ibâd* (Beyrût: Dâru Sâdır, 2007), 550; Himyerî, *er-Ravzü'l-mi'târ*, 448-449; Himyerî, *Sıfatü cezîretü'l-Endelüs*, 145-148.

¹⁸ Şezûne, Endülüs'ün batı sahilinde İşbîliye'ye yakın bir yerleşim yeridir. Şezûne şehri hakkında geniş bilgi için bk. Seyyid Yûsuf Hâdî (ed.), *Hudûdu'l-âlem mine'l-meşriki ilâ'l-mağribi* (Kâhire: Dâru's-Sekâfe, 2003), 183; Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân*, 3/329; Himyerî, *er-Ravzü'l-mi'târ*, 339-340; Himyerî, *Sıfatü cezîretü'l-Endelüs*, 100-101.

¹⁹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, 6/83; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, 23/224.

²⁰ Endülüs'ün güney batısında bir sahil şehri olan İşbîliye, Kurtuba'ya sekiz günlük yürüme mesafesindedir. İşbîliye şehri hakkında geniş bilgi için bk. Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Ebî Ya'kûb İshâk b. Ca'fer b. Vehb b. Vâzih el-Ya'kûbî, *Kitâbü'l-Büldân* (Beyrût: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyyeti, 2001), 193-194; İshâk b. Hüseyin el-Müncem İshâk el-Müncem, *Âkâmü'l-mercân fi zikri'l-medâini'l-meşhûreri fi külli mekân*, ed. Fehmî Said (Beyrût: Âlemü'l-Kütubi, 1988), 107-110; Bekrî, *el-Mesâlik ve'l-memâlik*, 2/902-904; Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân*, 1/195; Kazvînî, *Âşârü'l-bilâd*, 497; İbn Abdülhak el-Bağdâdî, *Merâşidü'l-ittılâf*, 1/80; Himyerî, *er-Ravzü'l-mi'târ*, 58-60; Himyerî, *Sıfatü cezîretü'l-Endelüs*, 18-21.

²¹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, 6/83-84; Ebû Zeyd Veliyyüddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Hasen el-Hadramî el-Mağribî et-Tûnisî İbn Haldûn, *Kitâbü'l-İber ve dîvânü'l-mübtedei ve'l-haber* (Beyrût: Dâru'l-Fikri, 2000),

Vikinglerin İsbîliye şehrine ulaşmadan önce saldırdığı ilk yer, Kabtîl (Coptel)²² kasabasıdır. Bu bölgede üç gün kaldıktan sonra İsbîliye'ye yakın bir mesafede bulunan Kavratü (Coria de Rio)²³ bölgesine hücum etmiştir. Belli bir süre burada durduktan sonra İsbîliye'ye 20 mil uzaklıkta bulunan Talyâta (Tablada)²⁴ adında yerleşim birimine saldıran Vikingler, kanlı baskınlarını arttırarak sürdürmüştür. Talyâta'da bir gün kaldıktan sonra ertesi gün Fehhârîn (Alfareros) köyüne saldırı düzenleyen Vikingler, bu bölgede Müslümanların direnişiyile karşılaşmıştır. Fakat burada bulunan az sayıdaki Müslümanların gücü, Vikingleri durdurmaya yetmemiştir. Müslümanların tüm çabalarına rağmen Vikingler, hicri takvime göre 8 Muharrem 230 yılında, miladi takvime göre ise 25 Eylül 844 senesinde İsbîliye şehrine ayak basmıştır.²⁵

İsbîliye'de yaşayan halk, daha önce Vâdi'l-Kebîr nehri üzerinden bir saldırıya maruz kalmadığı için Vikinglerin taarruzu karşısında ne yapacaklarını ve onlarla nasıl mücadele edeceklerini bilememiştir. Nehir üzerinden gelecek saldırılara hazırlıklı olmayan şehir halkı kısa süre içinde bozguna uğramıştır. Vikinglerin saldırısı karşısında tutunamayan şehir halkı, Karmûniye (Carmona)²⁶ başta olmak üzere iç kesimlerde bulunan dağlık alanlara çekilmek zorunda kalmıştır. Ancak çoğu Müslümanlardan oluşan bir grup, şehri terk etmeyip Vikinglerle çatışmaya girişmiştir.²⁷

İsbîliye halkının çoğunun dağlık alanlara çekilmesinden sonra şehri müdafaa etmek bir hayli zorlaşmış lakin buna rağmen Müslümanlar, şehri teslim etmemek için büyük bir kahramanlıkla düşmanla savaşmıştır. Müslümanlar savaşamayacak kadar yaşlı olanları, kadın ve çocukları mescitlerde muhafaza etmiştir. Vikingler mescide sığınanları dışarı çıkarmak için ateşledikleri okları fırlatmaya başlamıştır. Okların etkisiyle mescidin damı yanmış; bunun üzerine mescit yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Ancak Vikingler, ok atışlarına rağmen Müslümanların mescitten çıkmadıklarını ve burayı korumaya devam ettiklerini görünce mescidin yanında

4/165-166; Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Ahmed el-Kureşî el-Makkarî et-Tilimsânî el-Fâsî Makkarî, *Nefhu't-ţib min guşni'l-Endelüsi'r-raţib ve zikru vezirihâ Lisâni'd-dîn İbni'l-Haţib*, ed. İhsân Abbâs (Beyrût: Dâru's-Sâdır, 1983), 1/345-346.

²² Kabtîl, İsbîliye şehrinin güneyinde bulunan küçük bir yerleşim birimidir. Kabtîl hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Bekrî, *el-Mesâlik ve'l-memâlik*, 2/756.

²³ Kavratü, İsbîliye şehir merkezine yakın köylerden biridir. Kavratü hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân*, 4/412.

²⁴ Talyâta, İsbîliye'deki Vâdi'l-Kebîr nehrinin üzerinde bulunan ve şehir merkezine yakın bir kasabadır. Talyâta hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân*, 4/39; İbn Abdülhak el-Bağdâdî, *Merâşidü'l-ittılâ'*, 2/891; Himyerî, *er-Ravzü'l-mi'târ*, 395; Himyerî, *Sifatü cezîretü'l-Endelüs*, 128-129.

²⁵ İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, 2/87-88; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, 23/224/225.

²⁶ Karmûniye, İsbîliye'nin doğusunda Kurtuba'nın ise batısında yer alan küçük bir dağ kasabasıdır. Mesafe olarak İsbîliye şehrine daha yakındır. Karmûniye hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân*, 4/330; İbn Abdülhak el-Bağdâdî, *Merâşidü'l-ittılâ'*, 3/1081.

²⁷ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-târîh*, 6/83-84; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, 2/88; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, 23/225.

büyük bir ateş yakmayı düşünmüştür. Ateşin mescidin her yanını sarması neticesinde Vikingler ile Müslümanlar arasında büyük bir çatışma meydana gelmiştir. Üç gün süren bu çatışmada Müslümanların çoğu Vikingler tarafından katledilmiştir. Bu kanlı saldırıdan dolayı bu mescide daha sonra Müslümanlar tarafından “Şehitler Mescidi” adı verilmiştir.²⁸ Bu saldırı sonrası gerçekleştirilen katliam, Vikinglerin hiçbir değer gözetmeksizin insanların üzerine hunharca saldırdığını göstermektedir.

İşbîliye’deki vahim durumu haber alan Endülüs Emevî Devleti Emiri II. Abdurrahmân b. Hakem, tüm valilere haber göndererek acilen Kurtuba (Cordoba)²⁹ şehrine gelmelerini emretmiştir. Kısa zaman içerisinde başkente gelen valiler, Vikinglerle mücadelede savaşın tek çıkar yol olduğu konusunda fikir birliği yapmışlardır. Yapılan istişarelerden sonra savaş kararı alan II. Abdurrahmân b. Hakem, İşbîliye şehrinin üzerine sevk etmek üzere büyük bir ordu kurmuştur. Ordunun başına devletin önde gelen komutanları olan Abdullâh b. Küleyb, Abdülvâhid el-İskenderânî ve Muhammed b. Rüstem getirilmiştir. Emir, Vikingler hakkında bilgi toplamak ve şehrin durumunu öğrenmek için Mûsâ b. Kâsî komutasında bir birliği İşbîliye’ye göndermiştir. Bu birliğin verdiği bilgiler doğrultusunda ordusunu güçlendirmesi gerektiğini düşünen II. Abdurrahmân b. Hakem, ordusunu yerel güçlerle takviye etmiştir. Tüm hazırlıklar tamamlandıktan sonra ordu, İşbîliye şehrine doğru harekete geçmiştir. Ordunun İşbîliye’ye ulaşmasından sonra Müslümanlar ile Vikingler arasında çatışmalar meydana gelmiştir. Bu çatışmalar neticesinde Vikinglerden beş yüz kişi öldürülmüştür. Bunun yanında Müslümanların elinden kurtulamayan dört Viking gemisi yakılarak imha edilmiştir.³⁰

Vikingler, Müslümanların karşısında duramayacağını anladıklarında İşbîliye şehrinde geri çekilmeye başlamıştır. Öyle ki Endülüs Emevî Devleti ordusu düşman saflarına etkili saldırılar gerçekleştirmiştir. Bu saldırılar neticesinde Vikingler, Talyâta bölgesine çekilmek zorunda kalmıştır. Düşman askerlerini takip eden Müslümanlar, Talyâta bölgesini askerî üs olarak kullanmak isteyen Vikinglere karşı büyük bir taarruz gerçekleştirmiştir. Hicri takvime göre 25 Safer 230 yılında, miladi takvime göre ise 11 Kasım 844 senesinde Vikingler ile Müslümanlar arasında büyük bir savaş meydana gelmiştir. Gerçekleşen savaşta Vikingler, Müslümanlar tarafından büyük bir hezimete uğratılmıştır. Savaş sonrasında birçok Viking askeri kılıçtan geçirilmiştir. Bununla birlikte Vikinglerin yaklaşık otuz gemisi yakılarak imha edilmiştir.³¹

²⁸ Ebû Bekr Muhammed b. Ömer b. Abdilazîz b. İbrâhîm el-Endelüsî el-İşbîlî el-Kurtubî İbnü’l-Kûtiyye, *Târîhu İftitâhi’l-Endelüs* (Kâhire: Dâru’l-Kitâbi’l-Mısırî, 1989), 78-82.

²⁹ Kurtuba, uzun yıllar Endülüs Emevî Devletine başkentlik yapmış bir şehirdir. Kurtuba, İslam Medeniyetinin batı topraklarındaki en önemli şehirlerinden biriydi. Kurtuba şehri hakkında geniş bilgi için bk. Bekrî, *el-Mesâlik ve’l-memâlik*, 2/900-902; Yâkût el-Hamevî, *Mu’cemü’l-büldân*, 4/324-325; Himyerî, *er-Ravzü’l-mi’âtâr*, 456-458; Himyerî, *Sıfatü cezîretü’l-Endelüs*, 153-158.

³⁰ İbn İzârî, *el-Beyânü’l-muğrib*, 2/88; Na’naî, *Târîhu’d-Devleti’l-Emeviyye fi’l-Endelüs*, 224-225; İnân, *Devletü’l-İslâm fi’l-Endelüs*, 1/263.

³¹ İbn İzârî, *el-Beyânü’l-muğrib*, 2/88.

Vikingler yaklaşık kırk üç gün kaldıkları İşbîliye ve çevresinden çıkmak zorunda kalmıştır. Onlar, kaldıkları süre zarfında bölge halkına birçok kötülükte bulunmuştur. Fakat Müslümanların kararlı ve cesur duruşları sayesinde Endülüs toprakları Viking saldırılarından kurtulmuştur. Vikingler Endülüs topraklarından gitmeden önce Müslümanlarla bir anlaşma yapmış; buna göre ellerindeki esirlere karşı Müslümanlardan birtakım yiyecek, içecek ve giyecek talebinde bulunmuştur. Müslümanların bu anlaşmayı kabul etmeleri üzerine Vikinglerin elindeki esirler kurtarılmıştır.³² Vikinglerin Müslümanlardan altın ve gümüş gibi değerli madenler istememeleri, saldırıları temel ihtiyaç maddelerini ele geçirmek için gerçekleştirdiklerini ortaya koymaktadır.

Vikingler geri çekilirken rahat durmamış; dönüş yolunda uğradıkları her yeri talan etmekten çekinmemiştir. İşbîliye'den ayrılmak zorunda kalan Vikinglerin dönüş yolunda ilk duraklarından biri Leble (Niebla)³³ olmuştur. Onlar bu bölgeye saldırıp birçok esir ve ganimet ele geçirmiştir. Daha sonra bu ganimetleri kendi aralarında pay eden Vikingler, bu bölgeden sonra Üşbûne şehrine saldırı düzenlemiştir. Bu bölgelerde Vikingler ve Müslümanlar arasında küçük çaplı çatışmalar meydana gelmiştir. Uğradıkları bölgelerde yiyecek ve giysi türü ganimetleri ele geçiren Vikingler, İskandinavya yolunu tutmuştur. Onların Endülüs topraklarını terk etmesiyle beraber halk derin bir nefes almıştır.³⁴

Vikinglerin Müslümanlar tarafından hezimete uğratılması Endülüs Emevî Devleti'nin itibari bakımından çok kıymetliydi. Zira o dönemde içeride Hıristiyanların başlattıkları iç isyanlarla mücadele etmek zorunda kalan II. Abdurrahmân b. Hakem, dışarıda da komşu devletlerin saldırılarına maruz kalmaktaydı. Endülüs topraklarına ayak basmadan önce İngiltere ve Fransa gibi büyük ülkelere saldırı düzenleyen ve bu bölgelerde yaşayan Hıristiyanların korkulu rüyası haline dönüşen Vikinglerin, Müslümanlar tarafından hezimete uğratılması, Endülüs Emevî Devleti'nin gücünü ortaya koymaktaydı. Nitekim II. Abdurrahmân b. Hakem, öldürdüğü Viking liderlerinin kellelerini komşu devletlere göndererek Endülüs Emevî Devleti'nin kudretini herkese göstermek istemiştir. II. Abdurrahmân b. Hakem, Viking liderlerinin kelleleriyle birlikte Endülüs topraklarında gözü olan devlet liderlerine mektup göndererek Müslümanların iktidarına karşı kötü emeller besleyen devletlere göz dağı vermeyi ihmal etmemiştir.³⁵

2. Viking Saldırılarına Karşı Müslümanların Aldığı Tedbirler

Birçok ülke toprakları Viking saldırılarına maruz kalmış; gerçekleşen yağma ve talan hadiselerinden son derece olumsuz etkilenmiştir. Endülüs topraklarının İskandinavya bölgesine uzak olmasına rağmen Viking saldırılarına maruz kalması ve

³² İbnü'l-Kûtiyye, *Târîhu İftitâhi'l-Endelüs*, 80-81.

³³ Leble, İşbîliye şehrinin batısında yer alan bir beldedir. Leble beldesi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân*, 5/10-11; Kazvîni, *Âşârü'l-bilâd*, 555; Himyerî, *er-Ravzü'l-mi'târ*, 507-508; Himyerî, *Sıfatü cezîretü'l-Endelüs*, 168-169.

³⁴ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, 6/83-84; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, 23/225.

³⁵ İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, 2/88.

bunun neticesinde sahile kıyısı olan şehirlerin bu durumdan çok olumsuz etkilenmeleri, Endülüs Emevî Devleti'nin denizden gelebilecek saldırılara karşı zaafı olduğunu gözler önüne sermiştir. Viking saldırıları neticesinde deniz kuvvetleri bakımından eksiklerini görme imkânı bulan devlet yöneticileri, konuyla ilgili özel tedbirler aldıysa da bunun ilerideki saldırılara karşı yetersiz olduğunun farkındaydılar. Bu sebeple denizden gelebilecek saldırılara karşı daha uzun vadeli çözümler üretilmesi gerekmektedir. Bu zorunluluk Endülüs kıyı şeridindeki şehirlere yeni tersaneler ve kalelerin yapılmasına, donanmaya yeni gemilerin katılmasına vesile olmuştur.³⁶

Endülüs topraklarında Hıristiyan saldırıları ve isyanlarıyla uğraşmak zorunda kalan devlet, kara kuvvetlerini güçlendirme yoluna gitmiş; bu durum deniz kuvvetlerinin ihmal edilmesine sebep olmuştu. Viking saldırıları, Endülüs Emevî Devleti'nin deniz kuvvetlerinin güçlendirilmesi bakımından bir milat olarak kabul edilebilir. Nitekim bu saldırılardan sonra Endülüs Emevî Devleti'nin deniz kuvvetleri bakımından aldığı tedbirlerin, devletin askeri bakımdan güçlenmesinde ve nihayetinde Endülüs topraklarının uzun süre muhafaza etmesinde büyük rolü olmuştu. Öyle ki daha önce Kuzey Afrika üzerinden Endülüs topraklarına gerçekleşen saldırılar, donanmanın güçlenmesinden sonra azalmıştı. Saldırıların azalmasının yanında donanmanın güçlenmesinden sonra deniz aşırı bölgelerde seferler de düzenlenmeye başlanmıştı.³⁷

Aşağıdaki başlıklarda Endülüs Emevî Devleti'nin denizden gelebilecek saldırılara aldığı önlemler ve Viking saldırılarından sonra donanmada gerçekleşen yeniliklere değinilecektir.

2.1. Sahil Şeridindeki Şehirlerin Tahkim Edilmesi

Emir II. Abdurrahmân b. Hakem, devlet yöneticilerinin tavsiyeleri üzerine Vikinglerin saldırısına uğrayan sahil şehirlerinin surlarını tahkim etmeye, surları yetersiz olan şehirlere ise yenilerini inşa etmeye karar vermiştir. Emir, bu görev için sur yapımında mahir olan Şamlı kölesi Abdullâh b. Sinân'ı görevlendirmiştir. O, hac ibadetini ifa ettikten sonra sur yapımına başlamıştır. İşbîliye şehrindeki surları yeniden inşa eden Abdullâh, II. Abdurrahmân b. Hakem tarafından taltif edilmiştir. Öyle ki II. Abdurrahmân b. Hakem, surları yeniden inşa eden Abdullâh b. Sinân'ın isminin şehrin girişindeki kapının üzerine yazılmasını emretmiştir.³⁸

II. Abdurrahmân b. Hakem sadece sahil şehirlerindeki zarar gören surların yenilenmesi ve inşasıyla uğraşmamış; bunun yanında denizden gelebilecek tehlikeleri önceden haber almak için sahil şeridine gözetleme kuleleri inşa edilmesini emretmiştir. II. Abdurrahmân b. Hakem 'in bu emriyle birçok kıyı şeridine gözetleme kuleleri yapılmıştır. Bu gözetleme kuleleri özellikle savaşlarda büyük bir öneme sahip olmuş; buralarda görev yapan kişiler sayesinde saldırıları önceden haber alan

³⁶ Na'naî, *Târîhu'd-Devleti'l-Emeviyye fi'l-Endelüs*, 225.

³⁷ İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, 2/89.

³⁸ İbnü'l-Kûtiyye, *Târîhu İftitâhi'l-Endelüs*, 81.

donanma, ani baskınlara maruz kalmayıp gerekli önlemleri zamanında almıştır.³⁹

Yukarıda zikri geçtiği üzere bazı kaynaklarda İşbîliye surlarının yenilediğiyle ilgili bilgiler bulunsa da bu durumun sadece bu şehirle sınırlı kalmadığı, bilakis Vikinglerin bu saldırısından sonra korunaksız olduğu görülen diğer sahil şehirlerinde de bu tür faaliyetlerin olduğu düşüncesindeyiz. Zira Vikingler sadece İşbîliye şehrine saldırı gerçekleştirmemiş; sahil şeridindeki diğer yerleşim birimlerinin de bu saldırılardan nasibini almış ve büyük bir tahribata uğramıştır. Dolayısıyla İşbîliye şehrinin güvenliğini son derece önemli gören devlet yöneticilerin diğer sahil şehirlerinin güvenliği hakkında tedbir almaması düşünülemez.

2.2. Donanmanın Güçlendirilmesi

Vikinglerin Endülüs topraklarına saldırmaları, Endülüs Emevî Devleti yöneticilerinin deniz siyasetlerini gözden geçirmelerine vesile olmuştur. Viking saldırılarından sonra üç tarafı denizlerle çevrili bir toprak parçası olan Endülüs için denizlerin ne kadar büyük bir öneme sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Daha önce özel gemiciler tarafından muhafaza edilen sahil şehirlerinin devlete bağlı donanma tarafından korunması gerekliliğinin anlaşılması, deniz siyasetinin baştan sona değişmesi sonucunu doğurmuştur. Öyle ki II. Abdurrahmân b. Hakem 'in emriyle Endülüs Emevî Devleti'ne bağlı büyük bir donanma kurulmaya başlanmıştır. Donanmanın gemi ihtiyacını karşılamak için kıyı şeridinde tersaneler inşa edilmiştir. Bu tersanelerde uzak denizlere açılacak ve savaşlarda kullanılacak özel teçhizatlı gemiler üretilmiştir.⁴⁰

Tersanelerin kurulması dayanıklı ve teçhizatlı gemilerin üretilmesi için tek başına yeterli değildi. II. Abdurrahmân b. Hakem, deniz ve gemi konusunda bilgin kişileri ülkesine davet etmiştir. Emir, gemi inşasında çalışan usta ve bilim adamlarına yüksek miktarda para vermiştir. Onun gemi inşasını geliştirmeye yönelik bu olumlu tutumu, ülke içinden ve dışından birçok gemi ustası ve bilim adamını cezbetmiştir. Bu kişilerin tersanelerde çalışmasıyla uzak denizlere açılacak gemiler inşa edilmeye başlanmıştır.⁴¹

İnşa edilen yeni gemiler Endülüs Emevî Devleti'nin deniz kuvvetlerinin güçlenmesi bakımından çığır açmıştır. Öyle ki bu yeni gemiler kıyı şeritlerine rahatlıkla demir atabilen ve uzak denizlerde uzun süre kalabilecek teçhizata sahipti.⁴² II. Abdurrahmân b. Hakem 'in donanmada gerçekleştirdiği yenilik ve gelişmeler kısa süre içerisinde meyvelerini vermeye başlamıştır. Bu durumu Viking saldırılarından çok kısa zaman sonra gerçekleşen Mayurka (Mallorca)⁴³ seferinde görmek

³⁹ Na'naî, *Târîhu'd-Devleti'l-Emeviyye fi'l-Endelüs*, 225.

⁴⁰ Na'naî, *Târîhu'd-Devleti'l-Emeviyye fi'l-Endelüs*, 225.

⁴¹ Na'naî, *Târîhu'd-Devleti'l-Emeviyye fi'l-Endelüs*, 225.

⁴² Na'naî, *Târîhu'd-Devleti'l-Emeviyye fi'l-Endelüs*, 225-226.

⁴³ Mayurka, Endülüs topraklarının doğusunda kalan en büyük adanın adıdır. Mayurka adası hakkında geniş bilgi için bk. Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân*, 5/246-247; Himyerî, *er-Ravzü'l-mi'târ*, 567-568; Himyerî, *Sıfatü'cezîretü'l-Endelüs*, 188-191.

mümkündür. Emir, kendine karşı isyan girişiminde bulunan Mayurka halkını cezalandırmak üzere h.234 / m.848 yılında üç yüz gemiyle bu adaya çıkarma yapmıştır. Endülüs Emevî Devleti donanması karşısında tutunamayacağını anlayan Mayurka halkı, II. Abdurrahmân b. Hakem 'e tekrar biat etmek durumunda kalmıştır.⁴⁴

Endülüs Emevî Devleti donanmasının gelişimi II. Abdurrahmân b. Hakem 'den sonra da devam etmiştir. Öyle ki tüm bu gelişmeler Endülüs Emevî Devleti'nin deniz gücünü, dünyanın en güçlü donanmalarından biri haline dönüştürmüştür. II. Abdurrahmân b. Hakem 'den sonra tahta geçen Muhammed b. Abdurrahmân (238-273/852-886) döneminde donanmanın Viking saldırılarına rahatlıkla karşı koyması, devletin deniz gücünü göstermesi bakımından kıymetlidir. Yeni donanmayla birlikte elde edilen bu deniz gücü, deniz aşırı seferlerde devletin başarılı olmasını da sağlamıştır.⁴⁵

2.3. Vikinglere Elçi Gönderilmesi

Endülüs topraklarında başarısız olan Vikinger, kendisiyle cesurca mücadele eden Müslümanları daha yakından tanımak istemiştir. Daha önce birçok bölgeye saldıran Vikinger, ilk defa böylesine büyük bir direnişle karşılaşmış; bu durum Viking liderini Müslümanları tanıma noktasında meraklandırmıştır. Öyle ki Viking lideri, Endülüs Emevî Devleti'ne sulh anlaşması yapmak üzere bir heyet göndermiştir. Bu heyet, II. Abdurrahmân b. Hakem ile görüşmüş ve barış yapma hususunda anlaşmıştır. Müslümanları daha yakından tanımak isteyen Viking lideri, onları kendi topraklarına davet etmiştir. II. Abdurrahmân b. Hakem daha önce hiç iletişime geçmedikleri bu düşmanı daha yakından tanıma arzusu içerisindeydi. Bu sebeple Viking liderinin talebine olumlu karşılık verip İskandinavya bölgesine bir heyet göndermeye karar vermiştir.⁴⁶

II. Abdurrahmân b. Hakem, değerli hediyelerin eşliğinde en güvendiği diplomatlardan biri olan Yahya b. Hakem el-Gazzâl diğer adıyla Yahyâ b. Hakem el-Bekrî (250/864)⁴⁷ başkanlığında bir heyeti İskandinavya topraklarına gitmek üzere hazırlatmıştır.⁴⁸ Fakat Viking liderinin yaşadığı yer tam olarak bilinmediği için heyet, Endülüs'e gelen Vikinglerle birlikte yola koyulmuştur. Kaynaklarda bu yolculuğun

⁴⁴ İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, 2/89.

⁴⁵ Na'naî, *Târîhu'd-Devleti'l-Emeviyye fi'l-Endelüs*, 225-226.

⁴⁶ Ebü'l-Hattâb (Ebü'l-Fazl) Mecdüddîn Ömer b. el-Hasen b. Alî b. Muhammed b. Ferh el-Kelbî el-Belensî ed-Dânî İbn Dihye el-Kelbî, *el-Mutrib min Eş'âri Ehli'l-Mağrib*, ed. İbrâhîm el-İbyârî vd. (Beyrût: Dâru'l- İlmî li'l-Cemî', 1954), 138-139.

⁴⁷ Çok güzel yüzlü olduğu için kendisine Gazzâl denilen Yahyâ b. Hakem el-Bekrî, edebiyat, astronomi ve felsefe dallarında ön plana çıkan bir bilgindi. Ancak Gazzâl'in tanınırlığı, II. Abdurrahmân b. Hakem'in en önemli diplomatlarından biri olmasından kaynaklanmaktadır. Gazzâl hakkında ayrıntılı bilgi için bk. A. Gonzalez Palencia, *Tarihu'l-Fikri'l-Endelüsi*, çev. Hüseyin Mûnis (Kâhire: Mektebetü's-Sekâfeti'd-Diniyyeti, 1955), 55; Üsameddin Abdurrauf Fekî, *Târîhu'l-Mağrib ve'l-Endelüs* (Kâhire: Mektebetü'n-Nehdatü's-Şarkî, 1990), 93.

⁴⁸ İbn Haldûn, *Kitâbü'l-İber*, 4/166.

oldukça zor geçtiği zikredilmektedir. Ancak her şeye rağmen heyet güvenli bir şekilde Viking liderinin bulunduğu adaya ulaşmıştır.⁴⁹

Müslümanların deniz yolculuğunun maceralı ve ilginç geçmesinin yanında Vikinglerin yaşadığı adaya ayak basmalarından sonra tecrübe ettikleri hadiseler de bir hayli tuhaf olmuştur. Daha önce Vikinglerin yaşam tarzıyla ilgili bilgi sahibi olmayan Müslümanlar, adada kaldıkları iki aylık süre zarfında bu grupla ilgili birçok malumata sahip olmuştur. Kendisine sunulan hediyelerden oldukça hoşnut olan Viking lideri, Müslüman heyeti bir hayli sıcak karşılamıştır. Müslümanların adaya ayak basmasının anısına birçok yöresel ve milli şöenler düzenlenmiştir. Bu şöenler, Vikinglerin yaşam tarzları hakkında Müslümanlara ipucu vermiş olmalıdır. İki aylık süre zarfında Viking lideriyle barış müzakereleri yürüten Gazzâl, devletin çıkarları istikametinde bir anlaşmaya varmıştır. Müslüman heyetin Endülüs'e tekrar geri dönmeleri toplamda yirmi ayı bulmuştur. Bu durum Vikingler ile Endülüs Müslümanlarının birbirine oldukça uzak diyarlarda yaşadıklarını göstermektedir. Gazzâl başkanlığındaki heyet, Viking liderinin mektubu ve değerli hediyeleri ile Endülüs topraklarına dönmüştür.⁵⁰

Vikingler ile Müslümanlar arasında imzalanan barış anlaşması, II. Abdurrahmân b. Hakem dönemiyle sınırlı kalmıştır. Zira Vikingler bu anlaşmadan sonra II. Abdurrahmân b. Hakem döneminde bir saldırı gerçekleştirmemiştir. Fakat Muhammed b. Abdurrahmân 'ın tahta geçmesiyle birlikte Viking tehlikesi tekrar gün yüzüne çıkmıştır. Ancak bu dönemdeki saldırılar daha önceki yıllarda gerçekleşen İsbîliye saldırısı kadar etkili olmamıştır.

3. Vikinglerin Hezimete Uğratılması

Vikingler özellikle Fransa kıyılarına saldırdığında bunun bir devamı niteliğinde Endülüs topraklarına da saldırmayı ihmal etmemiştir. Nitekim Fransa topraklarını talan ettikten sonra h.245 / m.859 yılında toplamda atmış iki gemiyle Endülüs topraklarına ulaşan Vikingler, İsbîliye'ye gelinceye kadar birçok köyü yağma ve talan etmiştir. Bu yağma ve talan sırasında mescitlerin bir kısmını yakmaktan çekinmeyen Vikingler, İsbîliye'ye saldırmadan önce talan ettikleri köylerden birçok ganimet elde ederek şehre yakın bir adada konaklamıştır. Fakat Vikingler, II. Abdurrahmân b. Hakem döneminde inşa edilen surların dayanıklılığını ve yakınlarda birçok Müslüman geminin varlığından tedirgin olduklarından olsa gerek İsbîliye şehrine saldırmadan yönlerini doğu istikametinde değiştirmiştir.⁵¹

⁴⁹ İbn Dihye el-Kelbî, *Mutrib*, 139.

⁵⁰ İbn Dihye el-Kelbî, *Mutrib*, 140-146.

⁵¹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, 6/132; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, 2/96-97; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, 23/228; İbn Haldûn, *Kitâbü'l-İber*, 4/167; Makkarî, *Nefhu't-ţîb*, 1/350-351.

Vikingler sırasıyla Nakûr⁵² ve Tüdmîr⁵³ bölgesine saldırı düzenlemiştir. Müslümanlar bu saldırılara cesurca karşılık vermiş; fakat ordu gücü olmadan yapılan bu mücadele Vikingleri püskürtme noktasında eksik kalmıştır. Öyle ki Vikingler halkın tüm direnişine rağmen Eryûl⁵⁴ kalesini ele geçirmiş; Endülüs'ün doğu kıyı şeridini takip ederek Frank sınırına kadar ilerlemiştir. Durumun vahametini anlayan Endülüs Emevî Devleti Emiri Muhammed b. Abdurrahmân, donanmasıyla Vikinglerin üzerine yürümüş; gerçekleşen çatışmalar neticesinde Vikinglerin iki gemisi yakılarak imha edilmiş, iki gemi ise mürettebatıyla birlikte ele geçirilmiştir. Vikingler diğer gemilerle Müslümanların elinden kaçıp Benbelûne⁵⁵ bölgesine gitmiştir. Ancak bu çatışmalar esnasında Müslümanlardan da birçok şehit verildiği nakledilmektedir.⁵⁶

Müslüman denizciler karşısında bozguna uğrayan Vikingler, tüm hırsını Benbelûne şehrindeki Hıristiyan halktan çıkardı. Öyle ki bölgeye geldikten sonra şehrin kralı olan Garsiye Francî'yi esir alan Vikingler, doksan bin dinar gibi ağır bir fidye karşılığında onu serbest bıraktı. Emir Muhammed b. Abdurrahmân, kıyı şeridinin güvenliğini sağlamak için Vikinglerin etkisiz hale getirilmesi gerektiğinin farkındaydı. Bu sebeple h.246 / m.860 yılında büyük bir donanmayla Benbelûne'nin üzerine yürüdü. Gerçekleşen büyük çatışmalar neticesinde şehri ele geçiren Muhammed b. Abdurrahmân otuz iki gün boyunca burada konakladı. Savaşta yenilgiye uğrayan Vikingler ise Endülüs topraklarını terk etmek zorunda kaldı. Savaş esnasında ağır hasar alan Viking gemilerinin birçoğu dönüş yolunda şiddetli dalgalara dayanamayıp battı.⁵⁷

II. Abdurrahmân b. Hakem 'in sahil şeridinde aldığı tedbirler ve donanma konusundaki getirdiği yenilikler, Vikinglerin hezimete uğratılmasında büyük bir paya sahipti. Öyle ki Muhammed b. Abdurrahmân babasından devraldığı güçlü donanma sayesinde Vikingleri yenilgiye uğrattıktan sonra Endülüs'ün doğu şeridinde bulunan önemli şehirleri fethetmeyi başardı. Vikingler bu yenilgiden sonra uzun bir süre Endülüs topraklarına saldırmaya cesaret edemedi.

⁵² Nakûr, Mürsiye (Murcia) şehri yakınlarında sahil şeridinde bir yerleşim biriminin adıdır. Nakûr hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Bekrî, *el-Mesâlik ve'l-memâlik*, 2/753-776.

⁵³ Tüdmîr, Endülüs'ün doğusunda Mürsiye şehrine yakın bir yerleşim yeridir. Tüdmîr hakkında geniş bilgi için bk. Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân*, 2/19; Himyerî, *er-Ravzü'l-mi'târ*, 131-132; Himyerî, *Sifatü cezîretü'l-Endelüs*, 62-63.

⁵⁴ Eryûl, Endülüs'ün doğusunda Tüdmîr bölgesine yakın bir yerleşim birimidir. Eryûl hakkında geniş bilgi için bk. Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân*, 1/167; İbn Abdülhak el-Bağdâdî, *Merâşidü'l-ittilâ'*, 1/64.

⁵⁵ Sarakusta (Zaragoza) ile arası 125 mil olan Benbelûne bölgesi Endülüs'ün doğu kıyısında bulunan bir bölgedir. Benbelûne hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Bekrî, *el-Mesâlik ve'l-memâlik*, 2/892; Himyerî, *er-Ravzü'l-mi'târ*, 104; Himyerî, *Sifatü cezîretü'l-Endelüs*, 55.

⁵⁶ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, 6/132; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, 2/97; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, 23/228; İbn Haldûn, *Kitâbü'l-İber*, 4/167.

⁵⁷ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, 6/132; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, 2/97; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, 23/228; İbn Haldûn, *Kitâbü'l-İber*, 4/167; Makkarî, *Nefhu't-ţîb*, 1/350-351.

4. Viking Saldırılarının Zayıflaması ve Zamanla Sönmeye Yüz Tutması

Vikinglerin Endülüs topraklarına diğer bir saldırısı II. Hakem b. Abdurrahmân (350-366/961-976) döneminde gerçekleşmiştir. Bu saldırı h.355 / m.966 yılının Recep ayında meydana gelmiştir. Yirmi sekiz gemiyle Endülüs topraklarına saldıran Vikingler, sahil şeridindeki şehirleri yağmalamaya koyulmuştur. Sahilde bulunan şehirlerinden başkent Kurtuba'ya birçok mektup gönderilmiş; bu mektupları okuyan Halife II. Hakem b. Abdurrahmân, derhal büyük bir donanmanın hazırlanması talimatını vermiştir. Bu saldırıda Vikinglerin ilk uğradıkları şehir Üşbûne olmuştur. Burada büyük bir direnişle karşılaşan Vikingler, geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bu çatışmalar esnasında birçok Müslüman şehit düşmüştür; bununla birlikte birçok Viking askeri hayatını kaybetmiştir. II. Hakem'in emriyle hazırlanan donanma, İşbîliye'den hareket etmiş; Endülüs'ün batı kıyısında Vikinglerle karşılaşmıştır. İki grup arasında gerçekleşen savaşta Müslümanlar açık bir zafer kazanmışken; Vikingler büyük bir hezimete uğramıştır.⁵⁸

Endülüs topraklarında son Viking tehlikesi ise h.360 / m.970 yılında yaşanmıştır. Muhtemelen Vikinglerin Fransa topraklarına saldırdığını öğrenen II. Hakem b. Abdurrahmân, bu saldırıların Endülüs topraklarına da sıçrama ihtimalinden dolayı tedbir almak durumunda kalmıştır. Halife, ortaya çıkabilecek bir saldırıya karşı Meriye (Almeria)⁵⁹ şehrinde bulunan gemilerin İşbîliye donanmasına katılmasını emretmiştir.⁶⁰ O, bu hamlesiyle düşman saldırılarına karşı Endülüs'ün batı kıyılarını korumak istemiş olmalıdır. Vikingler, hem sahil şeridinde birçok tedbirin alınması hem de daha önce Müslümanlarla yaşadıkları acı tecrübeden dolayı bir daha Endülüs topraklarına saldırmaya cesaret edememiştir.

Vikinglerin Endülüs topraklarına saldırdığı tarihlere ve donanma güçlerine bakıldığında bu saldırıların uzun aralıklarla gerçekleştiği, ayrıca gemi sayılarının her saldırıda bir öncekine nazaran düştüğü görülmektedir. Vikinglerin İngiltere ve Fransa topraklarına yoğun bir şekilde saldırması hatta bu bölgelerde koloniler kurmasına rağmen Endülüs topraklarında bu kadar faal olmamasının kuşkusuz birçok sebebi vardır. Bu sebeplerin başında Endülüs topraklarının Vikinglerin anayurtları olan İskandinavya bölgesine uzak bir coğrafyada yer alması gelmektedir. Dolayısıyla coğrafi açıdan birbirine oldukça uzak mesafede bulunan Vikingler ile Müslümanların

⁵⁸ İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, 2/238-239; İbn Haldûn, *Kitâbü'l-İber*, 4/186; Makkarî, *Nefhu't-tîb*, 1/383-384.

⁵⁹ Müslümanlar tarafından inşa edilen Meriye, Endülüs'ün güneydoğusunda yer alan bir sahil şehridir. Meriye hakkında geniş bilgi için bk. İshâk el-Müncem, *Âkâmü'l-mercân*, 12-16; Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân*, 5/119-120; Ebû Abdillâh Zü'l-vizâreteyn Lisânüddîn Muhammed b. Abdillâh b. Saîd es-Selmânî el-Endelüsî İbnü'l-Hatîb, *Mi'yârü'l-ihtiyâr fî zikri'l-me'âhid ve'd-diyâr* (Kâhire: Mektebetü's-Sekâfeti'd-Diniyyeti, 2002), 100-102; Himyerî, *er-Ravzü'l-mi'târ*, 537-538; Himyerî, *Sıfatü cezîretü'l-Endelüs*, 183-184.

⁶⁰ İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, 2/241.

çok sık karşılaşmaları doğal bir durumdur.

Vikinglerin Endülüs topraklarına çok sık saldırmamasının altında yatan bir diğer sebep Müslümanların çatışmalar karşısındaki kararlı ve cesur mücadelesidir. Müslümanların Vikinglerle kıran kırana bir çatışmaya tutuşması, düşmanın gözünü korkutmuş olmalıdır. Öyle ki Vikinglerin Endülüs topraklarına gerçekleştirdiği her saldırıda büyük kayıp vererek İskandinavya'ya dönmek zorunda kalmıştır. Geçimini yağma ve talandan sağlayan bir topluluk için eli boş döndükleri Endülüs topraklarının cezbedici bir tarafı bulunmamaktaydı. Vikingler için coğrafi yakınlığının yanında kendileriyle mücadele edecek gücü olmayan İngiltere ve Fransa topraklarına saldırmaları daha cazip gelmiş olmalıdır.

Endülüs topraklarının Fransa ve İngiltere'ye nazaran daha az Viking saldırısına maruz kalmasının başka bir sebebi, o dönemde Müslümanların sahip olduğu siyasî ve askerî güçle açıklanabilir. Zira Vikinglerin saldırıya geçtiği dönemler, Müslümanların siyasî ve askerî bakımdan Endülüs'te en güçlü oldukları zaman dilimine denk düşmektedir. Özellikle II. Abdurrahmân b. Hakem' den sonra deniz kuvvetlerinde gerçekleşen gelişmeler, Endülüs Emevî Devleti'nin sahip olduğu donanmayı bölgesel ve uluslararası alanda caydırıcı bir güç olarak ön plana çıkarmaktaydı. Buna mukabil olarak İngiltere ve Fransa toprakları iç çekişmelerle boğuştuğundan dolayı siyasî ve askerî istikrardan oldukça uzaktı. Bu durum Vikingleri Endülüs topraklarına gelmektense İngiltere ve Fransa topraklarına sevk etmiş olmalıdır.

Vikinglerin II. Hakem b. Abdurrahmân'dan sonra Endülüs topraklarına saldırı düzenlemekten tamamen vazgeçmesinin en önemli sebeplerinden biri de bu grubun Hıristiyan dinini benimsemiş olmalarından kaynaklanmış olmalıdır. Nitekim Vikingler Hıristiyanlaşmanın bir sonucu olarak barbar tutumlarından kısmen sıyrılmış; İngiltere ve Fransa'daki Hıristiyan birliklere entegre olmaları eski güçlerini zamanla yitirmelerine sebep olmuştur. Vikinglerin güç kaybetmeleri Endülüs topraklarına olan saldırıların azalmasına hatta zamanla kaybolmasına vesile olmuştur.⁶¹

Hıristiyan birliklere katılan Vikingler, zamanla Normon adıyla anılmaya başlanmıştır. Normanların ise özellikle Sicilya topraklarında çok aktif olduğu, Hıristiyanları deniz savaşları konusunda bilinçlendirdikleri ve Sicilya adalarından Kuzey Afrika'ya saldırı düzenledikleri bilinmektedir. Bu bakımdan değerlendirilecek olursa Vikinglerin sadece isim değişikliğine uğradıkları, Normon adı altında Müslümanların azılı düşmanları olarak tarih sahnesinde varlığını bir süre daha devam ettirdikleri söylenebilir. Kısacası Endülüs topraklarındaki saldırıları nihayete eren Vikinglerin, Normonlar adı altında Kuzey Afrika sahillerine saldırıları devam etmiştir.⁶²

⁶¹ Özkan, "İskandinavya'nın Hıristiyanlaşmasında İngiltere'de Kurulan Viking Kolonilerinin Etkisi".

⁶² Şahin, *Normonlar*.

Sonuç

İskandinavya kökenli Vikinglerin miladi 800 yılların başından itibaren çevre bölgelere temel ihtiyaçlarını karşılamak için saldırdıkları bilinmektedir. Başta İngiltere ve Fransa toprakları olmak üzere birçok yeri hunharca yağmalayan bu topluluk, zamanla zulmünü daha geniş alanlara yaymıştır. Vikinglerin yaptıkları gemilerin sığ sularda dahi ilerleme kabiliyetine sahip olması, nehir irtibatı olan şehirlere saldırmasına sebep olmuştur. Bu gemilerin diğer bir özelliği de birçok kıyı şeridinde çok rahat demirleyebilmesidir. Vikinglerin gemi sanatında elde ettikleri tecrübeler, saldırılarını geniş alanlara yaymasına vesile olmuştur.

Vikinglerin Müslümanlarla ilk teması, II. Abdurrahmân b. Hakem 'in emirlik dönemine denk gelmektedir. Vikingler, ilk olarak h.230 / m.844 yılında Endülüs toprağı olan Üşbûne'ye saldırmıştır. Bu şehirden sonra Endülüs'ün batı şeridinde yer alan sahil şehirlerine saldıran Vikingler, son olarak İşbîliye'de Müslümanlarla büyük bir çatışmaya girişmiştir. Bu saldırılara hazırlıksız yakalanan Müslümanlar, maddî ve manevî kayıplar yaşamış, bu saldırılar esnasında masum insanları katledilmiş, mescitler başta olmak üzere insanların kutsal mabetleri tahrip edilmiştir. II. Abdurrahmân b. Hakem, olayların büyümesi üzerine Vikingler üzerine büyük bir ordu sevk etmiş; gerçekleşen çatışmalarda büyük kayıplar veren Vikingler geri çekilmek zorunda kalmıştır.

Endülüs topraklarına yapılan bu saldırı, kıyı şeridinin güvenli olmadığını ve bu konuda adım atılması gerektiğini göstermiştir. Nitekim II. Abdurrahmân b. Hakem, bu gerekliliğe binaen sahil şeridinde bulunan şehirlerin kalelerini tahkim etmiş, gözetleme kuleleri inşa etmiş ve donanmanın gemi ihtiyacını karşılayabilecek tersaneler kurmuştur. II. Abdurrahmân b. Hakem 'in deniz kuvvetlerini güçlendirmek adına atmış olduğu adımlar Endülüs Emevî Devleti'nin donanma bakımından uluslararası alanda mümtaz bir konuma yükselmesine vesile olmuştur. Öyle ki bu gelişmelerden sonra II. Abdurrahmân b. Hakem ve sonraki dönemlerde farklı bölgelere deniz seferleri düzenlenmiş ve yeni yerler fethedilmiştir.

Vikingler, Muhammed b. Abdurrahmân ve II. Hakem b. Abdurrahmân dönemlerinde üç defa Endülüs topraklarına gelmiş fakat hepsinde elleri boş dönmüştür. Endülüs topraklarının İskandinavya bölgesine uzak olması, Endülüs Emevî Devleti'nin siyasî ve askerî anlamda güçlü olması Viking saldırılarının azalmasına ve zamanla yok olmasına vesile olmuştur.

Vikinglerin miladi 1000'li yılların başında Hıristiyanlaşması, bu grubun barbarca tutumlarının azalmasına sebep olmuştur. Fakat Vikinglerin gemi sanatındaki tecrübelerini Hıristiyan ülkelere aktarması, İngiltere ve Fransa bölgesinde kurulan Hıristiyan devletlerin denizlerdeki üstünlüklerinin artmasına katkı sunmuştur. Hıristiyanların elde ettikleri bu bilgi ve birikimleri, özellikle Akdeniz sahillerinde hâkim bir güç olmalarına ve zamanla Müslümanların ellerinde bulunan sahil bölgelerinin alınmasına zemin hazırlamıştır. Nitekim Normonların Sicilya'yı ele geçirmesi ve Hıristiyan denizcilerin Kuzey Afrika kıyılarına gerçekleştirdiği saldırılar,

Vikinglerin Hıristiyanlaşmasından sonra vuku bulmuştur.

Kaynakça

- Bekrî, Abdullâh b. Abdilazîz b. Muhammed b. Eyyûb b. Amr el-Bekrî el-Endelüsî. *el-Mesâlik ve'l-memâlik*. 2 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Ğarbî'l-İslâmî, 1992.
- Brink, Stefan - Neil Price (ed.). *Viking Dünyası*. çev. Ebru Kılıç. İstanbul: Alfa, 2012.
- Dadan, Ali. "Tarihte İslam Dünyasını Hedef Alan Viking Saldırıları". *İSTEM* 25 (01 Aralık 2016), 111-124.
- Fekî, Üsameddin Abdurrauf. *Tarîhu'l-Mağrib ve'l-Endelüs*. Kâhire: Mektebetü'n-Nehdatü's-Şarkî, 1990.
- Hâdî, Seyyid Yûsuf (ed.). *Hudûdu'l-âlem mine'l-meşriki ilâ'l-mağribi*. Kâhire: Dâru's-Sekâfe, 2003.
- Himyerî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Muhammed b. Abdillâh b. Abdilmün'im es-Sanhâcî. *Sıfatü cezîretü'l-Endelüs*. Beyrût: Dâru'l-Ceyl, 2. Basım, 1988.
- Himyerî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Muhammed b. Abdillâh b. Abdilmün'im es-Sanhâcî el-Himyerî. *er-Ravzü'l-mi'târ fî haberî'l-aqtâr*. ed. İhsân Abbâs. Beyrût: Müessesetü Nâsır li's-Sekâfeti, 2. Basım, 1980.
- İbn Abdülhak el-Bağdâdî, Ebü'l-Fezâil Safiyyüddîn Abdülmü'min b. Abdilhak b. Abdillâh el-Bağdâdî. *Merâşidü'l-i'ttîlâ' 'alâ (f) esmâ'il-emkine ve'l-bikâ'*. 3 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Ceyl, 1991.
- İbn Dihye el-Kelbî, Ebü'l-Hattâb (Ebü'l-Fazl) Mecdüddîn Ömer b. el-Hasen b. Alî b. Muhammed b. Ferh el-Kelbî el-Belensî ed-Dânî. *el-Mutrib min Eş'âri Ehli'l-Mağrib*. ed. İbrâhîm el-İbyârî vd. Beyrût: Dâru'l- İlmî li'l-Cemî', 1954.
- İbn Fadlân, Ahmed b. Fadlân b. Abbâs b. Râşid b. Hammâd. *Risâletü İbn Fadlân*. ed. Sâmî Dehhân. Dimeşk: Matbûâtü'l-Mecmûi'l-İlmî'l-Arabiyyi, 1959.
- İbn Haldûn, Ebû Zeyd Veliyyüddîn Abdurrahmân b. Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Hasen el-Hadramî el-Mağribî et-Tûnisî. *Kitâbü'l-İber ve dîvânü'l-mübtedei ve'l-haber*. 8 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Fikri, 2000.
- İbn İzârî, Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed b. İzârî el-Merrâküşî. *el-Beyânü'l-muğrib fî (ihtişâri) aḥbâri mülûki'l-Endelüs ve'l-Mağrib*. ed. G.S. Golan ve Levi Provençal. 3 Cilt. Beyrût: Dâru's-Sekâfe, 1980.
- İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî. *el-Kâmil fi't-târîḥ*. 11 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kütubi'l-İlmiyyeti, 1987.
- İbnü'l-Hatîb, Ebû Abdillâh Zü'l-vizâreteyn Lisânüddîn Muhammed b. Abdillâh b. Saîd es-Selmânî el-Endelüsî. *Mi'yârü'l-iḥtiyâr fî zikri'l-me'âhid ve'd-diyâr*. Kâhire: Mektebetü's-Sekâfeti'd-Diniyyeti, 2002.
- İbnü'l-Kûtiyye, Ebû Bekr Muhammed b. Ömer b. Abdilazîz b. İbrâhîm el-Endelüsî el-İşbîlî el-Kurtubî. *Târîhu İftitâhi'l-Endelüs*. Kâhire: Dâru'l-Kitâbi'l-Mısırî, 2. Basım, 1989.
- İbnü'l-Verdî, Ebû Hafs Sirâcüddîn Ömer. *Ḥarîdetü'l-'acâ'ib ve ferîdetü'l-ğarâ'ib*. ed. Onur Mahmûd Zenâtî. Kâhire: Mektebetü's-Sekâfeti'l-İslâmiyyeti, 2008.
- İnân, Muhammed Abdullah. *Devletü'l-İslâm fi'l-Endelüs mine'l-fethi ilâ bidâyeti ahdi'n-Nâsır I-II*. 2 Cilt. Kâhire: Mektebetü'l-Hâncî, 3. Basım, 1988.

- İshâk el-Müncem, İshâk b. Hüseyin el-Müncem. *Âkâmü'l-mercân fî zikri'l-medâini'l-meşhûreri fî külli mekân*. ed. Fehmî Said. Beyrût: Âlemü'l-Kütubi, 1988.
- Karagöz, Selim. *Vikinger ve Viking İstila Çağı (M.S. 793-1066)*. Aksaray: Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2014.
- Kazvîni, Ebû Yahyâ Cemâlüddîn Zekerıyyâ b. Muhammed b. Mahmûd. *Âşârü'l-bilâd ve aḥbârü'l-ibâd*. Beyrût: Dâru Sâdır, 2007.
- Makkarî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Ahmed el-Kureşî el-Makkarî et-Tilimsânî el-Fâsî. *Nefḥu't-tîb min guşni'l-Endelüsi'r-raṭîb ve zikru vezîrihâ Lisâni'd-dîn İbni'l-Ḥaṭîb*. ed. İhsân Abbâs. 8 Cilt. Beyrût: Dâru's-Sâdır, 1983.
- Na'naî, Abdulmecîd. *Târîhu'd-Devleti'l-Emeviyye fî'l-Endelüs*. Beyrût: Dâru'n-Nehdati'l-Arabiyye, 1986.
- Nüveyrî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Abdilvehhâb b. Muhammed el-Bekrî et-Teymî el-Kureşî en-Nüveyrî. *Nihâyetü'l-ereb fî fûnûni'l-edeb*. ed. Muhammed Alî Beydûn. 33 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kütubi'l-İlmiyyeti, 2004.
- Özkan, Selahattin. "İskandinavya'nın Hıristiyanlaşmasında İngiltere'de Kurulan Viking Kolonilerinin Etkisi". *Tarih İncelemeleri Dergisi* 31/2 (21 Aralık 2016), 489-505. <https://doi.org/10.18513/egetid.282833>
- Palencia, A. Gonzalez. *Tarihu'l-Fikri'l-Endelüsi*. çev. Hüseyin Mûnis. Kâhire: Mektebetü's-Sekâfeti'd-Diniyyeti, 1955.
- Süfyânî, Fâtıma binti Hây b. Yahyâ el-Haccî. *Gârrâtü'n-Normân ed-Dâniyyin âla Erâdî Devteti'l-France ve Biladi'l-Endelüs fî Asreyi'l-İmâra ve'l-Hilâfe*. Mekke: Ümmü'l-Kurâ Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2002.
- Şahin, Seyhun. *Normonlar Döneminde Sicilya Adası (11-12. Yüzyıllar)*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2012.
- Şerîf İdrîsî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Muhammed b. Abdillâh b. İdrîs eş-Şerîf es-Sebtî es-Sıkkilî. *Nüzhetü'l-müşṭâk fî'ḥtirâkı'l-âfâk*. Beyrût: Âlemü'l-Kütubi, 1988.
- Ya'kübî, Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Ebî Ya'küb İshâk b. Ca'fer b. Vehb b. Vâzih el-. *Kitâbü'l-Büldân*. Beyrût: Dâru'l-Kütubi'l-İlmiyyeti, 2001.
- Yâkût el-Hamevî, Ebû Abdillâh Şihâbüddîn Yâkût b. Abdillâh el-Hamevî el-Bağdâdî er-Rûmî. *Mu'cemü'l-büldân*. 7 Cilt. Beyrût: Dâru Sâdır, 2. Basım, 1995.
- Yavaş, Halil. *Ortaçağ Avrupa'sında Dini, Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Yönleriyle Vikinger*. Tokat: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2018.